

ANALIZA LUNII

NR. 13.1 | APRILIE 2025

**CENTRUL PENTRU STUDIUL DEZVOLTĂRII
INTERNAȚIONALE ȘI MIGRAȚIEI**

CENTRE FOR THE STUDY OF INTERNATIONAL DEVELOPMENT AND MIGRATION

Alegerea editorului

Poziția Bisericii Ortodoxe Române (BOR) față de migrația internațională și diaspora românească

Clara MIHĂILESCU

Introducere

Migrația românească a evoluat semnificativ de-a lungul timpului, fiind influențată de factori economici, politici și sociali. Acest fenomen a avut un impact major asupra structurilor demografice și economice ale României, dar și asupra identității culturale a comunităților din diaspora. O analiză aprofundată a acestei dinamici este esențială pentru a înțelege modul în care Biserica Ortodoxă Română (BOR) se raportează la migrația internațională și contribuie la menținerea identității românești în afara granițelor țării.

România, ca multe alte țări din Europa de Est, se confruntă cu fenomenul migrației sub multiple forme, inclusiv exodul creierelor (brain drain), care afectează dezvoltarea socială, economică și demografică. Beneficiile circulației libere, obținute prin globalizare și integrarea în Uniunea Europeană, au facilitat mobilitatea forței de muncă, dar au accentuat și provocările asociate pierderii resursei umane calificate. Dacă în perioada 1945–1989, regimul comunist a impus restricții severe asupra libertății de mișcare (Bălan & Olteanu, 2017, p. 32), în prezent, milioane de români locuiesc și muncesc în străinătate, formând comunități semnificative în țări precum Italia, Spania, Germania sau Marea Britanie. Migrația românească este caracterizată printr-o diversitate a motivațiilor și tipologiilor. Conform lui Anghel (2013), există trei categorii principale:

- Migrația temporară - Românii care lucrează sezonier în agricultură sau construcții în țări precum Spania sau Italia.
- Migrația permanentă - Persoane care se stabilesc definitiv în țările de destinație, adesea reunindu-se cu familia.
- Migrația de înaltă calificare - Profesioniști care lucrează în domenii precum IT, medicină sau inginerie în țări precum Germania, Marea Britanie sau Statele Unite (Anghel, 2013, p. 56).

În acest context, Biserica Ortodoxă Română joacă un rol crucial în menținerea coeziunii comunităților românești din diaspora, oferind suport spiritual, social și identitar. Instituția bisericească nu este doar un actor religios, ci și unul cultural și social, contribuind la integrarea migranților în țările gazdă și la păstrarea legăturilor acestora cu patria. Roudometof (2015) subliniază că religia ortodoxă are un caracter transnațional, influențând relațiile dintre diaspora și statul de origine, ceea ce evidențiază importanța BOR ca factor de coeziune identitară și spirituală.

Analiza discursurilor și declarațiilor oficiale se va concentra pe modul în care reprezentanții BOR – inclusiv Patriarhul României, mitropoliții și episcopii – abordează subiectul migrației și al diasporei. Vor fi analizate predici, interviuri și luări de poziție publice pentru a identifica temele recurente, valorile promovate și eventualele tensiuni între discursul oficial și realitățile din diaspora. Această metodă va permite evidențierea modului în care BOR își construiește legitimitatea și influența asupra comunităților ortodoxe din afara granițelor.

Metodologie

Pentru a răspunde la întrebarea de cercetare: "Cum se poziționează Biserica Ortodoxă Română față de fenomenul migrației internaționale și ce inițiative adoptă pentru diaspora?", această lucrare va utiliza două metode principale: analiza documentelor și analiza discursurilor și declarațiilor oficiale. Aceste metode permit o abordare riguroasă și sistematică a poziției Bisericii Ortodoxe Române (BOR) față de migrația internațională, concentrându-se pe surse oficiale și academice.

Analiza documentelor va presupune examinarea publicațiilor oficiale ale BOR, cum ar fi comunicatele de presă, rapoartele Patriarhiei Române, mesajele pastorale adresate diasporei și documentele emise de Mitropoliile și Episcopiile ortodoxe din străinătate. De asemenea, vor fi incluse studii și rapoarte despre rolul bisericii în diaspora, elaborate de organizații religioase și instituții academice. Această metodă va permite identificarea strategiilor instituționale ale BOR privind diaspora, precum și a principalelor inițiative derulate pentru sprijinirea comunităților ortodoxe din afara României.

Ipoteza acestui studiu constând în faptul că Biserica Ortodoxă Română (BOR) se poziționează ca un actor activ și responsabil față de fenomenul migrației internaționale, adoptând inițiative care sprijină

păstrarea identității culturale și religioase a românilor din diaspora, prin organizarea de parohii, centre culturale și proiecte educaționale, în paralel cu implicarea în integrarea acestora în societățile gazdă.

Cadrul teoretic

În contextul migrației și al implicării Bisericii Ortodoxe Române, teologia politică explorează legătura dintre religie și autoritatea statului. Kitromilides (2006) analizează rolul Bisericii Ortodoxe, în special al Patriarhatului Constantinopolului, în menținerea tradițiilor ortodoxe și influența asupra politicii și societății, având un impact semnificativ asupra diasporei. În acest sens, BOR influențează migrația și relațiile cu diaspora, având o funcție culturală și socială pe lângă cea religioasă (Kitromilides, 2006, p. 79–89).

Koellner (2020) subliniază că religia joacă un rol esențial în păstrarea identității culturale a migranților, iar ortodoxia a devenit un simbol al unității naționale în perioada interbelică, fiind legată de „spiritul românesc” (Koellner, 2020, p. 99). BOR a fost percepută ca un pilon al spiritualității și identității naționale, o legătură între religie și naționalism care a influențat discursul public în secolul XX și după 1989.

Biserica Ortodoxă Română a avut un rol central în menținerea identității naționale, mai ales în perioada interbelică și în fața dominației externe. Potrivit lui Kitromilides (2006, p. 109–110), BOR a fost considerată un simbol al unității naționale, având o influență asupra naționalismului religios. În contextul migrației, BOR continuă să joace un rol important în păstrarea identității românești în diaspora.

Poziția oficială a BOR față de migrație și diaspora

În 2015, Patriarhul Daniel a adresat un mesaj special pentru românii din diaspora, subliniind importanța misiunii Bisericii Ortodoxe Române (BOR) în sprijinul acestora. El a subliniat că, deși românii migranți se confruntă cu provocări și dorul de casă, BOR le oferă sprijin prin parohii, activități liturgice și culturale, menite să păstreze legătura cu tradițiile și identitatea românească. Mesajul încurajează unitatea familială și participarea activă la viața Bisericii, subliniind importanța comuniunii spirituale și a păstrării legăturii cu rădăcinile culturale, chiar și în fața dificultăților întâmpinate în țările străine. Acesta a declarat că „Biserica vine în întâmpinarea tuturor românilor, dar în special a celor migranți, înțelegându-le greutățile cu care se confruntă, sprijinindu-i,

încurajându-i și susținându-i prin rugăciunile ei permanente și prin activitățile ei concrete pastorale, social-filantropice și culturale” (Pușcaș, 2015).

În 2018, cu ocazia Zilei Migrantilor Români, Patriarhul Daniel a transmis un mesaj de binecuvântare și întărire duhovnicească, adresându-se românilor din diaspora. În acest mesaj, Patriarhul a mulțumit credincioșilor din țară și din afara țării, subliniind contribuțiile financiare semnificative pentru finalizarea Catedralei Mântuirii Neamului. El a evidențiat, de asemenea, sprijinul continuu al Bisericii Ortodoxe Române în întărirea comunităților românești din diaspora, prin înființarea de parohii și eparhii, organizarea de activități educaționale, culturale și sociale și promovarea valorilor românești. A fost subliniată importanța păstrării unității naționale și a identității spirituale a românilor din afara țării, fiind încurajați să rămână conectați la credința ortodoxă. În acest context, Patriarhul a transmis și un mesaj de rugăciune: „Ne rugăm Milostivului Dumnezeu să dăruiască tuturor românilor aflați printre străini sănătate și mântuire, pace și fericire, dimpreună cu bucuria de a-și păstra totdeauna credința ortodoxă, unitatea de neam și spiritualitatea românească!” (Drăgușin, 2018).

În 2024, cu ocazia Zilei Românilor de Pretutindeni, Patriarhul Daniel a transmis un mesaj în care a subliniat rolul fundamental al Bisericii și al familiei în păstrarea valorilor ortodoxe și naționale ale românilor din diaspora. „Influența binefăcătoare a Bisericii este primită, trăită și transmisă copiilor mai ales prin intermediul familiilor formate din credincioși atașați valorilor Ortodoxiei”, a subliniat Patriarhul, remarcând că familia reprezintă „mediul prioritar în care credința este asumată, practică și transmisă mai departe urmașilor” (Patriarhul Daniel, 2024). În contextul migrației globale, Patriarhul a evidențiat importanța misiunii Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini comunitățile românești din străinătate, subliniind că Biserica lucrează continuu pentru întărirea legăturilor spirituale și culturale ale românilor din afara țării. El a subliniat că este esențială educația tinerelor generații în spiritul iubirii de Dumnezeu, Biserică și Neam, cultivând totodată virtutea, compasiunea și solidaritatea.

Biserica Ortodoxă Română (BOR) reafirmă printr-o declarație recentă (BOR, 2024) angajamentul său ferm față de apartenența României la Uniunea Europeană, subliniind importanța acestui spațiu al „prosperității și cooperării între popoarele Europei”. Acesta este un mesaj

semnificativ nu doar pentru societatea românească, dar și pentru diaspora, având în vedere că integrarea României în UE a facilitat mobilitatea liberă a cetățenilor români și a deschis noi oportunități economice și sociale pentru aceștia. În contextul migrației, susținerea BOR față de Uniunea Europeană este esențială, întrucât o poziție pro-UE garantează continuarea accesului românilor la drepturi și beneficii importante, inclusiv dreptul de muncă și de a trăi în alte state membre fără bariere semnificative.

Mai mult, BOR reafirmă prin această declarație că valorile creștinismului și democrației europene sunt strâns legate, iar apartenența României la UE nu este doar o chestiune politică, ci și una de identitate culturală și spirituală. Astfel, susținerea Uniunii Europene reflectă nu doar o alegere economică, ci și un angajament față de un proiect de unitate și stabilitate care poate beneficia atât România, cât și diaspora sa.

Inițiative concrete ale BOR pentru diaspora

Proiectul „Alege Școala!” este o inițiativă desfășurată de Fundația World Vision România în parteneriat cu Patriarhia Română, având ca scop prevenirea abandonului școlar timpuriu și facilitarea accesului la educație de calitate în comunitățile rurale din România. Acesta este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014–2020 și se concentrează pe combaterea fenomenului de părăsire a școlii, prin diverse activități educaționale și de sprijin pentru copii și părinți. Proiectul include sesiuni de educație parentală, tabere educaționale pentru copii, consiliere psihologică și vocațională, precum și reintegrarea adulților în educație prin programul „A doua șansă”. Un aspect important al inițiativei este acela că răspunde nevoii copiilor rămași acasă în urma migrației părinților, oferindu-le resurse și sprijin pentru a preveni abandonul școlar și a le asigura o educație continuă și de calitate. Implicarea Bisericii Ortodoxe Române în acest proiect contribuie semnificativ la mobilizarea comunităților și la sensibilizarea părinților asupra importanței educației pentru viitorul copiilor lor.

BOR a conștientizat fenomenul migrației și efectele sale asupra comunităților românești din afară, luând măsuri concrete pentru a sprijini păstrarea identității acestor comunități. În acest sens, Patriarhul Daniel a subliniat, în 2017, importanța unei pastorații eficiente pentru românii din diaspora, afirmând că un obiectiv principal al său la preluarea funcției de

Patriarh a fost „organizarea pastorală mai eficientă, cu grijă sporită pentru românii din diaspora” (Drăgușin, 2018). În urma acestei inițiative, parohiile românești au început să se extindă semnificativ în afară, având o activitate mult mai eficientă decât misiunile diplomatice ale statului român, reușind astfel să ajute românii din afara țării să păstreze legătura cu tradițiile religioase și culturale ale țării lor de origine.

Un aspect central al acestei pastorații a fost promovarea „unității de credință și de neam”, un concept care a ajutat comunitățile românești din afară să rămână unite din punct de vedere cultural și religios. Totuși, această viziune poate ridica unele riscuri, mai ales în contextul românilor din interiorul țării. Autorul articolului menționat, Oliver Jens Schmitt, subliniază că, deși „unitatea de credință și de neam” poate sprijini păstrarea unei identități culturale pentru românii din afară, pentru românii din România acest concept poate deveni problematic, ducând la excluziune și la naționalism etnic. În absența unei autocritici a trecutului istoric al BOR, această „unitate” poate alimenta o viziune limitată a românității, în care „etnia” și „religia” sunt percepute ca aspecte indisolubile ale identității naționale. Schmitt atrage atenția asupra riscurilor de a utiliza această viziune în interiorul țării, într-un context în care istoria trecutului autoritar al BOR ar putea influența negativ coeziunea socială și dialogul interetnic, potrivit lui Drăgușin (2018).

Astfel, autorul consideră că, în ciuda faptului că BOR s-a străduit cu adevărat să ajute românii din diaspora, atât prin păstrarea obiceiurilor religioase, cât și prin integrarea lor în societățile de destinație, instituția ar trebui să fie conștientă de problemele interne pe care le poate întâmpina viziunea „unității” în România. În consecință, BOR se confruntă cu problema de a găsi un echilibru între susținerea coeziunii în diaspora și evitarea unei comunicări exclusiviste care ar putea marginaliza alte părți ale societății românești.

Concluzii și limite

Studiul a răspuns întrebării de cercetare, investigând implicarea BOR în sprijinirea diasporei românești, evidențiind inițiativele Bisericii pentru păstrarea identității culturale și religioase a românilor din afară. S-a demonstrat că BOR joacă un rol important în consolidarea legăturilor cu țara natală, deși conceptul de „unitate de credință și de neam” poate avea implicații controversate în contextul românesc intern, BOR totuși tinde să se implice mai mult spiritual.

Limitele studiului includ accesul restricționat la arhivele BOR și dificultatea de a găsi surse oficiale mai vechi și relevante. Deși cercetarea s-a bazat în mare parte pe surse accesibile publicului, precum și cele de pe site-ul oficial "basilica.ro", informația de la partea aplicată a fost dificil de adunat din cauza volumului mare de publicații asociate cu numele BORMigrația ilegală reprezintă o provocare globală, cu implicații multiple asupra securității internaționale, economiilor statelor implicate și drepturilor omului. ONU joacă un rol central în combaterea traficului cu migranți, prin adoptarea unor instrumente juridice internaționale menite să prevină, să descurajeze și să sancționeze activitățile ilegale ale rețelelor de trafic. Abordarea acestei problematici în contextul fenomenelor actuale este justificată, în special prin prisma ambiguităților terminologice și suprapunerilor conceptuale dintre traficul de persoane și traficul de migranți; elemente clarificate în literatura de specialitate și în analizele din domeniul migrației și al relațiilor internaționale.

Analiza vizează perioada 2015–2021, marcată de o intensificare semnificativă a migrației din Africa de Nord către Europa. Instabilitatea politică, conflictele și problemele socio-economice din Magreb (Maroc, Algeria, Libia, Tunisia) au favorizat extinderea traficului cu migranți. Anul 2015 a fost un moment-cheie, reprezentând începutul celei mai grave crize a refugiaților de după Al Doilea Război Mondial, când sute de mii de persoane au încercat să traverseze Marea Mediterană în condiții periculoase, folosind rute din această regiune. În aceeași perioadă, organismele ONU, cum ar fi UNHCR și OIM, și-au intensificat eforturile în regiune prin implementarea unor programe de protecție, de gestionare a frontierelor și de combatere a traficului de migranți. De asemenea, planul de acțiune de la Valletta (2015) și inițiativele regionale coordonate sub egida ONU au vizat tocmai întărirea rezilienței instituționale a statelor din Magreb pentru a face față acestor presiuni. Așadar, alegerea intervalului 2015–2021 este justificată prin densitatea evenimentelor legate de migrație ilegală și relevanța demersurilor internaționale pentru combaterea acestui fenomen într-un cadru instituțional fragil, dar în curs de consolidare.

Bibliografie

Anghel, R. G. (2013). *Romanians in Western Europe: Migration, Status Dilemmas, and Transnational Connections*. Lanham: Lexington Books.

Bălan, M., & Olteanu, C. (2017). Brain drain in the globalization era: The case of Romania. CES Working Papers, XII(4).

Kitromilides, P. (2006). *Religion and Politics in the Orthodox World - The Ecumenical Patriarchate and the Challenges of Modernity*.

Koellner, T. (2020). *Orthodox Religion and Politics in Contemporary Eastern Europe: On Multiple Secularisms and Entanglements*.

Roudometof, V. (2015). Orthodox Christianity as a transnational religion: Theoretical, historical and comparative considerations. *Religion, State and Society*.

Articole & surse online / Articles & online sources

Drăgușin, N. (2018). Se (po)căiesc instituțiile? Despre articolul lui Oliver Jens Schmitt din Neue Zürcher Zeitung. <https://www.observatorcultural.ro/articol/se-pocaiesc-institutiile/>

Fundația World Vision România. Alege școala! <https://worldvision.ro/ce-facem/proiecte-educatie/alege-scoala/>

Pușcaș, F. (2015). Patriarhul Daniel, mesaj pentru Diaspora. Știri pe Surse. https://www.stiripesurse.ro/patriarhul-daniel-mesaj-pentru-diaspora_964270.html

Basilica.ro. (2024). Patriarhul Daniel către românii de pretutindeni: Familia este mediul prioritar în care credința este asumată. Basilica. <https://basilica.ro/patriarhul-daniel-catre-romanii-de-pretutindeni-familia-este-mediul-prioritar-in-care-credinta-este-asumata/>

Digi24. (2018). Mesaj de ziua diasporei: BOR mulțumește pentru banii donați și anunță când va fi sfințită Catedrala Neamului. Digi24. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/mesaj-de-ziua-diasporei-bor-multumeste-pentru-banii-donati-si-anunta-cand-va-fi-sfiintita-catedrala-neamului-980057>

Calea Europeană. (2024, decembrie). BOR reafirmă angajamentul ferm față de apartenența României la UE. Calea Europeană. <https://www.caleaeuropeana.ro/bor-reafirma-angajamentul-ferm-fata-de-apartenenta-romaniei-la-ue-spatiu-al-prosperitatii-si-cooperarii-intre-popoarele-europei/>